СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 113. Джерзи Сіти, Н. Дж., понеділок, 17. мая, 1926. — VOL. XXXIV. No. 113. Jersey City, N. J., Monday, May 17. 1926. THREE CENTS

СЕНАТОВИЙ КОМІТЕТ ОБМЕЖУЄ ПРОГИБІЦІЙНІ ЗАОСТРЕННЯ

ВАШИНГТОН, 14. мая. — Сенатовий комітет для судових справ, який обговорював нові предложення в справі прогибіції, не перепустив нових заострень прогибіції, яких домагалися прихильники прогибіції.

Що найголовнійше, комітет заявився проти надавання прогибіційним урядникам широких прав щодо ревізії домів за алькоголічними напитками. Сим урядникам саме не буде вільно переводити ревізій по приватних домах за горальнями, як урядники не будуть мати певної основи до підозріння, що напитки виробляється для продажі, обміну або другого безправного збуту.

НОВОЧАСНІ ВКРИТІ СКАРБИ.

ГЕНДЕРСОН, Минесота, 14. мая. — Чотирох мущин дістало від Чарлза Нея, властителя місцевого бровару, котрий розібрано минувшого року, дозвіл шукати за 40 бочками пива, засипаними на його землі. Яких шістьдесять літ тому назад в бровари обвалилася пивниця, присипуючи сих 40 бочок. Заряд бровару не думав їх добувати, але коли його просили о дозвіл добути їх зпід землі, він дозвіл дав, а чотири мущини сейчас взялися копати за бочками, покористовуючися при сьому вказівками старих броварняних робітників.

Прогибіційні урядники, почувши про се пошукуванне за закопаними скарбами, віднеслися до своїх начальників зі запитом, що їм робити зі сим фактом.

НОВІ НАПАДИ ПОЛІЦІЇ НА СТРАЙКАРІВ.

ПАСЕЙК, Ню Джерзі, 14. мая. — Поліція нині знова напастувала страйкарів, які ходили масою вулицями поперед фабрики ткальняних виробів. В одному місці прийшло до бійки межи поліцією а страйкарами. Поліція арештувала тут трох страйкарів.

НЮЙОРСЬКИЙ СТРАЙК ШЕВСЬКИХ РОБІТНИКІВ РОСТЕ.

НЮ ЙОРК, 14. мая. — Уряд юнії робітників шевських фабрик заявляє, що страйк сих робітників обняв уже 39 фабрик обуви. Число страйкарів зростає кождого дня.

КОНҐРЕСМЕН ПРО ІМІҐРАНТІВ І ПРОГИБІЦІЮ.

ВАШИНГТОН, 14. мая. — Заява нюйорського федерального судді Инча, котрий мав підчас росправи сказати, що головними виновниками проти прогибіційного закона є іміґранти, викликала протест зі сторони конґресмена Селера.

Конґресмен виступив з публичною заявою проти слів судді. Він назвав їх нелицюючими зі суйдейською гідностю. Він вказав на те, що на судових росправах за нарушенне прогибіції стають родовиті Американці й іміґранти у рівному числі. Він говорив далі: „Як іміґрант є бутлеґером, то він менче винуватим від свого Американця-костумера? Ріжниця лишень в тому, що іміґрант, не маючи гроша й звязків, не може так легко оминути арештовання".

СТРАЙК МІДЯНИХ РОБІТНИКІВ.

ПЕРТ ЕМБОЙ, Ню Джерзі, 14. мая. — Нині застрайкувало тут 900 робітників підприємства Раритен Копер Воркс, котре витоплює мідь для Анаконда Копер Ко. Місцевий страйковий комітет збирається розширити страйк на другі фабрики сього підприємства.

СТРАЙК КУШНІРІВ.

НЮ ЙОРК, 14. мая. — Президент товариства кушнірських підприємців, бажаючи полагодити страйк кушнірських робітників, предложив їм 42-годинний тиждень праці. Другі підприємці сейчас виступили проти свого президента, заявляючи, що він не мав уповновbooкнення робити страйкарам таку пропозицію.

ТИСЯЧКА ДОЛЯРІВ ШУКАЄ ВЛАСТИТЕЛЯ.

МІЛУОКЕ, Вискансин, 14. мая. — Місцевий федеральний прокуратор пошукує властителя найдених тисячу долярів, і ніхто не хоче по них зголоситися.

Є се десять соток, які найдено в комоді, що стояла в комнаті, яка находиться коло салуну Майка Оржеховського. В сій самій шуфляді прогибіційні агенти найшли фляшку горівки. Бартендер Алекс Колабаба каже, що гроші не його, а властитель салуну Оржеховський каже, що він не має нічого спільного ні з горівкою, ні з тисячкою.

ЗАЦІКАВЛЕННЄ АМЕРИКАНЦІВ БЕЗВІТРИЛЬНИМ КОРАБЛЕМ.

НЮ ЙОРК, 14. мая. — Так званий роторовий корабель Баден-Баден, який їде силою вітру, але без вітрил, перебуває вже кілька днів у місцевому порті, приїхавши сюди з Німеччини за 20 днів. Викликує він велике зацікавленне серед американських інжинерів та капіталістів. З кораблем приїхав його винаходчик Антон Флетнер, який часто виїзджає зі своїм кораблем на повне море, щоби показати його їзду капіталістам, яких він хоче зацікавити до фінансовання нової корабельної компанії.

В Німеччині незадовго спустять на воду другий корабель того типу, який буде курсувати межи Німеччиною а південною Америкою.

Народний Податок.

вяже американських Українців в таке звено, яке вказує, що ми живемо тут як гурт ідейно зорганізованих людей.

Народний податок платить кождий Українець добровільно кождого року по своїй добрій волі й по щирому серцю ще й тому, щоби допомогти Рідному Краєви визволитися з ярма.

Платить кождий, хто розуміє, що значить громадянська карність, любов до рідної стріхи і до свого ближнього.

Жертви належить слати на адресу:

OBYEDNANYE, P. O. Box 411, Philadelphia, Pa.

СУЛТАН ИДЕ ПІШКИ.

ФЕЗ, Марокко, 13. мая. — Війна війною, а ярмарок ярмарком.

Великий ярмарок в Фезі, на який 30.000 Арабів привезло свої вироби, удостоївся небувалої події. Султан Муллай Юсеф прибув на ярмарок піхотою і зломив тим кількасотлітну традицію, яка наказувала султанови являтися публично тільки на кони, або на троні.

Молоде поколінне прийняло ту новість як поступ, а старе похитувало з огірченнєм головами.

НАЙКРАЩА ПОСАДА В ПОЛЬЩІ.

Найкраща посада в Польщі є посада ката. Так бодай виходило би з інформацій бруковoї львівської польської преси, яка каже, що є він контрактовим урядовцем і одержує плату четвертої ранґи державного урядовця, а крім цього кошти подорожі і тзв. „дієти". За кожне виконання функції повішення одержує 60 зол. Має він, кажуть, 31 літ і є... скінченим студентом медицини. Називається офіціяльно „Мацейовський", бо дійсного прізвища нікому не зраджує.

ПОМЕР ВІД ДИКОЇ ПЕТРУШКИ.

Квеснел, Б. К. — Джордж Генрі, чотиролітний хлопець пані Лилі Генрі, яка мешкає вісім миль відси, помер від того, що наївся дикої петрушки. Її пятьлітна дочка, що також їла дику петрушку, находиться в дуже критичнім положенні.

Богато рогової худоби і коней згинуло в тій околици від того, що наїлися дикої петрушки, яка тут дуже росте.

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК І ЯПОНІЯ.

Хемічний факультет Токійського Університету в Японії надіслав до Української Академії Наку свої наукові видання з проханням обмінюватися взаїмно видавництвами.

НАСЕЛЕННЯ КАНАДИ ПРОКУРИЛО ОДИН БІЛІОН ДОЛЯРІВ.

У минувшім році канадійські курці видали на тютюн понад один біліон долярів. Девять великих тютюнових компаній заробили мин. року чистих 85 міліонів долярів, а це: — Рейнолдс Тобеко $25,211,579; Лиґгет і Маєрс $15,289,652; Амерікан Тобеко $22,288,596; Юнайтед Сиґарс $8,813,228; Лоріллард $5,641,431; Ґ. В. Гелме $2,203,724; Ю. С. Тобеко $2,298,307; Консолідейтед Сіґарс $1,523,162; Американ Снаф $1,640,157.

Урядовий Департамент Торговлі подає, що мин. року канадійські курці скурили 80 біліонів папіросок (циґареток), 6 і пів біліона циґарів та 410 міліонів фунтів краяного тютюну до люльки.

Статистика подає, що протягом 12 послідних літ „Рейнолдс Тобеко Ко." заробила 164 міліони долярів та виплатила 69 міл. своїм шеровцям як дивіденду. За кожних вложених у ту компанію 100 долярів, шеровець дістав 339 долярів — „Лиґет і Маєрс Ко." заробила протягом 12 посл. літ 87 міліонів долярів, а крім того її шеровці дістали $48,705,784, отже коло 49 міл. дол. дивіденди. — „Америкен Тобеко Ко." мала протягом пяти посл. літ кругло сто міліонів долярів чистого зиску. Протягом 12 посл. літ дотична тютюнова компанія виплатила своїм шеровцям 130 міліонів долярів дивіденди. За кожних вложених 100 долярів, шеровець дістав 254 доляри.

Виходить, що на людській слабій волі одиниці заробляють грубі міліони долярів.

ШКОДИ ВІД ПОЖАРІВ.

Протягом мин. року пожарі наробили в Канаді шкоди на яких 41 міліон долярів, ($40,712,172). Усіх пожарів, було минувшого року 31,752, з яких найбільший був в складі дерева в Гакесборі, де згоріло дерева вартости півтора міліона долярів.

АМАТОРИ БАНКНОТІВ.

Не диво, що дорожнеча росте. Нема дня, щоби не відкрили нового фальшівника валюти, дзвінкої чи паперової, польських золотих чи долярів. А що гроша обмаль, а заробітку ще менше, тому й скількість фабрикантів гроша зростає. До ґалерії вже відомих діячів на цій ниві ввийшов ще Нахмен Адлер, з Тарногороду та Варшави, який купував ріжні предмети по ріжних містах за фальшиві 5 і 10 золотівки.

ПРЕМІЯ УКРАЇНЦЕВІ ЗА МЕДИЧНУ ПРАЦЮ.

„Товариство чеських лікарів" у Празі, в якому концентрується наукове життя чеського лікарського світу, розділює кожного року премії з ріжних фондів імени визначних мужів чеської медицини за наукові праці з царини практичної і теоретичної медицини. Цього року признано премію з фонду імени проф. Гляви в сумі 1,000 чеських корон нашому землякові д-ру І. Х. Ортинському, асистентові патольоґічно-анатомічного інституту Карлового Університету, за працю „Причинок до вчення про карціноїдні нарости хробакового наростку та тонкої кишки", опублікованy в „Часописові чеських лікарів".

КУБАНСЬКИЙ „СЕПАРАТИЗМ".

Кубанський „сепаратизм" звертається замістць проти Росії — проти України. Проявляється він між иншим в змаганню Новоросійська утворити у себе незалежну від Одеси базу торговельної фльоти. Україна цьому очевидно противиться, бо це в корні підрізалоб і так підупавшу під оглядом економічним Одесу, про що у нас була вже згадка.

НОВА НЕДУГА.

На Білоруси появилась нова недуга поміж дітворою. Діти до 6 літ западають на нежит, а після кількох днів стають жертвами нежданого параліжу рук та ніг.

В ПОЛЬЩІ ВІЙНА

ОБІ СТОРОНИ КОНЦЕНТРУЮТЬ ВІЙСКА І ГОТУЮТЬСЯ ДО БОЮ.

ДАНЦІҐ, 14. мая. — З відомостий, які сюди приходять, треба заключати, що Пілсудскі заняв цілу Варшаву. Правительство збирає свої війска в Скерніваіцах, місцевости віддаленій о 50 миль від Варшави. Тамтуди втікли ночею деякі міністри, пливучи човнами по Вислі.

Правительство рахує на поміч з боку війск, що стаціоновані в Познани, Кракові, Перемишли і Львові.

Трудність лежить в тім, що ті війска далеко віддалені від Варшави, а перевести їх залізницею не можна, бо колійовці оголосили страйк. Всі вони прихильники Пілсудского.

Командантом правительственної армії є ґенерал Розвадовскі, що перебуває в Скерніваіцах. Йому на поміч поспішає ґенерал Галлер і Сікорскі, завзяті вороги Пілсудского.

Подають, що в найблизших днях прийде під Варшавою до боротьби, в якій возьме участь армія з 20,000 жовнірів.

ЖЕРТВИ ПОЛЬСЬКОГО ПЕРЕВОРОТУ.

БЕРЛІН, 14. мая. — Обчислюють, що в боротьбі о посіданне Варшави полягло 1000 жовнірів.

В Варшаві небувала доріжня. Відчувається брак поживи. Хто може, той втікає з міста.

ОБСТРІЛЮЮТЬ КВАТИРУ ПІЛСУДСКОГО.

ДАНЦІҐ, 14. мая. — Пілсудскі розкватирувався в палаті саскій, яку сегодня обкидувано бомбами з аеропляні̇в.

Аероплями Пілсудского вилетіли з допомогою і зістрілили один правительственний літак. Офіцир-летун погиб.

НЕМА ПОЛУЧЕННЯ З ЗАГРАНИЦЕЮ.

БЕРЛІН 14. мая. — Тутешне польське посольство не має ніяких відомостей з Варшави.

Всякий рух з Польщею перерваний.

З Польщі не пускають нікого, а письма конфіскують.

Заведено остру цензуру. Ніхто не знає, що властиво діється. Всі інформації доходять з приватних жерел, або від людей, що піхотою перейшли границю.

ЛИТОВЦІ ИДУТЬ ВІДБИРАТИ ВИЛЬНО.

ВРОЦЛАВ, Шлеск, 14. мая. — Польсько-шлеські часописи повідомляють, що Литовці користаючи з домашньої війни в Польщі, рушили з війском на територію Вильна, щоби її назад прилучити до Литви.

Відомість та не має ще потвердження з боку инших жерел.

НЕМА ВІСТКИ, ЩО СТАЛОСЯ З НОРҐЕ.

КІНҐ БЕЙ, 14. мая. — Вже минуло два дні, як нема ніякої вістки від Амундзена з аероплянy Норґе.

Додумуються, що Амундзен мусів змінити через бурю курс лету. Дехто припускає, що могло статися нещасте. На всякий случай внатоки радять здержатися з дальшими кроками що до пошукування за Амундзеном до понеділка, бо до цего часу може Норґе видержати лет, якщо буде летіти тільки при допомозі одного мотору.

Американський летун Бирд готується вже до дороги за пошукуванням Амундзена.

ПРИХОДИТЬ ДО СПОКОЮ В АНҐЛІЇ.

ЛОНДОН, 14. мая. — Британський премієр Болдвин заявив сегодня в палаті послів, що Анґлія вже перейшла крізу і вертає до нормальних відносин.

Вже прийшло до угоди між підприємцями а робітниками на залізницях, та в омнібусових і трамваєвих підприємствах.

Болдвин заявив далі, що з огляду на те, що власники копалень вугля не можуть погодитися з майнерами, сам уряд предложить на другий тиждень зі свого боку проект угоди.

Опозиція прийняла ту заяву з вдоволеннєм.

ДОБРОВОЛЬЦІВ ЗАДЕРЖУЮТЬ ПРИ РОБОТІ.

ЛОНДОН, 14. мая. — Неюнійні робітники, які зголосилися до роботи підчас страйку, останутъ при тих роботах далі.

ФРАНК ПАДАЄ ДАЛІ.

ПАРИЖ, 14. мая. — Мимо цего, що Франція доходить до порозуміння в справі сплати военних довгів, франк падає далі.

Як причину подають те, що в послідним часі кинено на міжнародний ринок 2,000,000.000 франків. Випродувала франки головно Анґлія, щоби не допустити до упадку курсу стерлінґа. Випродували і инші держави, щоби вдержати валютову рівновагу своїх країв.

НІМЕЦЬКІ МОНАРХІСТИ ХОТІЛИ ПОВОРОТУ КАЙЗЕРА.

БЕРЛІН, 14. мая. — Поліція знайшла при трусах домів монархістів письма судді Гайнріха Клесса, голови Всенімецької Ліґи, до Вільгельма, в яких повідомляв його о своїх кроках, які піднимають монархісти, щоби повалити республиканський уряд та покликати кайзера на трон.

В письмах тих нарікають монархісти на Гінденбурґа, що надто довіряє та слухає республиканців.

ЩО СТАЛОСЯ З „МОРСЬКОЮ БЛОХОЮ".

ПАРИЖ, 14. мая. — Юрій Гасенко, що виїхав на своїм водним аероплянi „Морська Блоха" з Марсилії до Риму, завернув з дороги по пятигодинній їзді, бо зломилася йому шруба (пропелер). „Морська Блоха" перебула одначе так велику бурю, що певно зможе в осени відбути дорогу з Европи до Америки.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

В Канади належить висилати гроші лише на, т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ХТО ЗАВАЛИВ ПОЛЬЩУ

Польський часопис „Ґлос Земовіда" розглядає причини упадку колишньої Польщі і приходить до дуже інтересного заключення, коли каже, що ніхто инший, а тільки Рим був причиною польської державної катастрофи в минулому. Бо з Риму виходила та страшна релігійна нетолеранція, яка розбила внутрішню силу Польщі та виставила її на луп сусідам.

Католицький похід з боку Польщі проти православних і протестатів довів вкінци до того, що Польщу розібрали: православна Росія і протестантська Німеччина. Релігійну боротьбу защіпив в Польщі Рим і тим самим відхилив її від її історичної традиції, яку знаменує толеранція Ягайлонів, або золота доба Польщі.

Тепер саму катастрофу, яку зготовив Рим Польщі в часі трох розборів, готує її і тепер при допомозі конкордатів і відновленої католицької місії на схід. Польща утискає знова іновірців і віддає свій апарат державний на услугу римської політики. В той спосіб ослаблює свій державний організм та викликує антаґонізм серед некатолицьких народів в самій Польщі і в цілім світі.

Історія і упадок колишньої Польщі не дали на жаль належної науки теперішним керманичам Польщі. Вони йдуть тою самою дорогою релігійної нетолерантности, якою йшли ті їх попередники, що довели Польщу до розборів. Давна Польща впала жертвою римської політики і лишила по собі добру науку на будуче. Та біда, що та наука теперішньої Польщі не береться, бо вона далі послушна Римови. Тому Римови, що вже зготовив Польщі три розбори, а тепер готує четвертий.

Нема сумніву, що в тих словах є богато правди. Та цей факт не вичерпує всіх історичних причин упадку Польщі. Були ще й другі причини, які є актуальними ще й сегодня. В Польщі панувала і панує не тільки релігійна нетолеранція, але й національна. Польща не тільки навертала всіх на католицьку віру, але заразом польщила всі чужі народи, які входили в склад польської держави і то польщила не дорогою культурної асиміляції, але дорогою брутального насильства. Те саме робить вона й тепер. Змінилися тільки методи, але суть остала та сама.

Тому, коли події будуть розвиватися природно, повинен бути такий самий конець Польщі, як тому 150 літ назад. З тою ріжницею, що процес розвалу Польщі тревав колись віками, а сегодня буде відбуватися роками.

ОДИНОКІ НЕВДОВОЛЕНІ

Англійські телеграфічні дроти, що через послідних десять днів так шумно ґуділи новинками про страйк, притихли. Анґлійські робітники й цілий край поволи вертають до звичайного, нормального життя. Не чути ніяких вигукувань, нема ні побіджених, ні побідників.

Мовчать теж дроти Франції й Німеччини, які підчас ґенерального страйку в Анґлії теж заявляли світови, що й вони мають дещо сказати світови про сей страйк. Там видно дивуються, як інакший хід беруть справи в Анґлії, — і з дива мовчать.

Одна лишень Москва репетує. Там якраз нині всі розщебеталися. Кожда ґазета свою передовицю валить, кождий, що язик має, становище займає. Зіновєв собі. Троцький собі. Радек собі.

Не дивниця, що серед такого ґаласу тільки розбіжних думок. І найдете там, що конець ґенерального страйку в Анґлії се велика побіда, і що се велика поражка робітництва. Один каже, що страйк дає велику научку Анґлії, і що він нічого робітників Анґлії навчити не може. Сі погляди годяться лишень в одному: анґлійські провідники зрадили робітників. Мовляв, не мають то анґлійські робітники таких оборонців, як отсе мають російські в своїх комісарах.

На ділі не можна сьому дивуватися. Анґлійський ґенеральний страйк се була передовсім справа Анґлії. Як така вона мусіла обходити в першу чергу Анґлійців. Другі люди, хоча навіть про неї думали, та думали про неї як про справу, яка лишень може їх обходити як справа, що дотикає їх посередно. В цілому світі лишень один большевицький уряд заняв становище, що його ся справа обходить безпосередно. Він один, взявши на себе плащ оборонця робітників, мусів і тепер сей плащ носити. Проголосивши гасло всесвітної революції, комуністи вже мусіли інтересуватися всякою подією, з якої в якийсь спосіб може вийти світова революція. Колиж так, то де є краща нагода для світової революції, як не ґенеральний страйк у найбільше промислово розвиненій країні світа та в найбільшій імперії? Так розумували большевицькі лідери, і так вони поясняли анґлійський страйк, і з радости руки затирали.

Надії їх не здійснилися. Ґенеральний страйк закінчився за 8 днів. На решту анґлійської імперії він не перекинувся. За решту світа й не казати. Заповідженого політичного перевороту не було. В межинародних відносинах він відбився лишень хиба тим, що провідники страйку відкинули грошеву допомогу, яку для страйку вислав большевицький уряд. Значить і тут справа скінчилася лишень большевицьким блямажом.

Супроти сього й не диво, що нині большевицькі письмаки й комісарі проливають сльози над зрадою анґлійських робітників анґлійськими провідниками. Се лайкою стараються большевицькі комісарі закрити власне розчарованнє, болюче почутте невдачі власних розрахунків.

РАДЯНСЬКА УКРАЇНА

В ґазетах тепер богато пишеться про українізацію радянської України. Тому й цікаво знати, що властиво уявляє собою тепер радянська Україна після найновійших большевицьких відомостий, які вони давали у Москві на зїзді всіх національних республік совдепії.

Територія.

Відомо, що вся етноґрафічна територія України розміром має 850 тисяч квадратових кільометрів. З того в межах бувшої російської держави було 77 тисяч кв. км. В одних девяти основних ґуберніях України, без Кубанщини, Ставропольщини і частин сумежних ґуберній, було 450 тисяч кв. км.

Тепер же большевики обкраяли з усіх боків територію України так, що вся площа радянської України виносить лише 400 тисяч кв. км. Отже на 50 тисяч кв. км. меньше, ніж площа 9 основних українських ґуберній царської Росії й більш ніж у двічі меньша від всієї етноґрафічної площі України.

З Великої України лишилася лише половина її території. На ній большевики й переводять свої експерименти, болючі і шкідливі для українського народа.

Населення.

В межах етноґрафічної України було 45 міліонів населення. Лише в девяти основних ґуберніях нараховувалося всього населення перед війною 32 міліони. Тепер большевики довели його кількість до 27 і пів міліона душ. Це буде на 16% меньше ніж було в тих ґуберніях перед великою війною і на цілих 40% меньше ніж на всій етноґрафічній території.

Отже в Совдепії ще поза межами радянської України полишається величезна кількість українського народа та території. Там переводиться такаж сама примусова москалізація, як у Польщі ополячення чи румунізація в Румунії. Скільки не кричалиби ріжні комуністичні комуністики про те, що большевицька влада не є такою самою московською, централістичною та імперіялістичною, як була царська влада, але факти стверджують, що чи большевицька, чи стара царська влада, для України однаково нема й просвітку.

Стан рільництва на Україні.

Головна галузь українського господарства, як то видно з докладу Чубаря, знаходиться в досить тяжкому стані. Зазначуючи, що засівна площа зростає при величезній напружености і, що вона вже навіть пересягнула площу засіва 1916 року, він стверджує, що всеж урожайність тих земель дала в 1916 році 1,079 міліонів пудів, в 1923 році 848 міліонів пудів, в 1924 році 557 міл. пудів, а в 1925 році 977 міл. пудів. Отже урожайність зменшилася.

Урожаю на одну десятину припадало пересічно в 1916 році 70 пудів. При большевицькій владі та врожайність упала в 1923 році до 53 пудів, у 1924 році до 32 пудів, а у 1925 році до 54 пудів.

В той же час, як урожайність тих хлібів з одної десятини в Німеччині пересічно буває 132 пуди; у Франції 85 пудів; у Бельгії 170 пудів, навіть в Румунії 78 пудів.

Отже при большевицькій економічній політиці виходить, що найбогатші землі українські дають найменьший врожай навіть за ті землі, які незрівнано гірші від українського чорнозему.

На одну душу населення України пересічний річний врожай за останні три роки большевицького панування був 28 пудів. В той час, як Канада, де умови хліборобства близько підходять, по якости землі, до України, дає пересічно 106 пудів на одну душу населення. Лише країни, які не вивозять свого хліба, а навпаки привозять його до себе, як Швеція, Німеччина та инші, мали такий малий збір хлібів на одну душу населення, як Україна.

Хто їсть український хліб.

Большевики за всяку ціну хотять вивозити український хліб за кордон. Тим від українського населення видирають останній шматок хліба. В той час, як населення Канади споживає ріжного збіжжа 83 пуди на душу; Злучені Держави — 69 пудів і найменьше Румунія — 27 пудів, большевики намагаються з 28 пудів українського врожаю на одну душу майже половину його вивезти за кордон.

Системою страшного економічного терору ранійше, а тепер особливого сільсько-господарського податку, большевики примушують українське населення увесь час голодувати. Це звичайно тягне за собою страшні наслідки фізичного винародовлення населення України. Колись здорова живуча українська нація поволи, але неупинно виснажується і занепадає.

Тепер знову в большевицькій пресі почалися дебати над питанням: яким би чином найліпше і найбільше було потягнути з селянства податків? Чужа населенню влада, влада, що захопила у свої руки силоміць управу тим населенням в інтересах лише своєї партії, а то й окремих її лідерів, звичайно ніколи не стане турбуватися щиро добробутом своїх підданих.

Стан промислів на Україні.

Не утішно теж стоїть справа з промисловістю України. Україна ще й тепер виробляє цукру 86% всієї совдепської продукції; вугілля 78%; чавуну 68%; скіри 55% та сільсько-господарських машин 73%. Однак все це се лише половина того, що Україна продукувала до війни.

На Україні панує величезний товаровий голод. Народ терпить страшенну біду, не маючи річей першої навіть потреби. Це, що є в обмеженій кількости, надзвичайно дороге, бо продуктивність робітника стоїть дуже низько, а сам виріб обходиться досить дорого.

З одного боку ніби то не стає кваліфікованих робітників, а з другого боку панує таке велике безробіття, що урядови доводиться влаштовувати так звані громадські роботи, аби дати хоч не надовго заняття якійсь кількости голодного робітництва.

Аби вийти з постійної недостачі фабрикатів та позбавитися хронічного безробіття, мусить як найскоршим темпом поширюватися і розвиватися індустріялізація України.

Напруживши всі сили і природні богацтва, большевики змогли відродити промисловість лише до половини її довоєнного розміру. Але це вже є найбільше, що большевики, після їх власного признання, можуть досягти. Далі вже повинна йти капіталістична перебудова старої промисловости та творення нової, а для цього треба величезних капіталів. У себе дома большевики вже всі навіть надлюдські можливости збирання капіталів перевели і більше немає звідки їх брати. Навіть біжучі потреби [illegible]диться задовольнити ріжними внутрішніми позичками.

Як зазначує Чубар, дальший розвиток промисловости на Україні залежить також від дешевої енерґії для фабрик і заводів. Тою енерґією може бути лише електрика, а на Україні ще й досі не збудовано і одної міцної силової електричної станції, хоч большевики недавно кричали до остогидлости про електрифікацію. Для дешевого добуття енерґії стоїть на черзі питання скористування дніпрових порогів та инших рік. Але для цього треба кольосальних грошій. У себе большевики вже не можуть знайти їх, а тому вони всякими способами намагалися дістати їх поза межами большевії. Для того вони добиваються так ретельно визнання їх ріжними державами, давали канцесії, тощо.

Деякі держави їх визнали, деякі люде взяли концесії, але ніхто большевикам грошей не позичив, і чим далі, тим стає яснійше, що й не позичить. Большевикам ніхто не довіряє, а тому населення совдепії не зможе позбавитися своєї постійної, економічної кризи, яка тягне за собою голод, холод і вимираннє. Тяжко покутує нарід за провини большевицького уряду.

Чим дальше, тим яснійше стає й для самого населення, що поки ним керують люде, які не мають жадного довіря в инших народів і держав, доти бідування його не скінчиться. А коли все населення ясно усвідомить собі, що так дальше не може бути, то тоді сучасним владам доведеться забіратися туди, звідки вони прийшли.

ПАЛЕСТИНА — ЖИДІВСЬКА БАТЬКІВЩИНА.

Успіхи жидівської кольонізації.

Коли після покінчення світової війни признано Жидам на основі тзв. декляраціі Бальфура й ухвали в Сан Ремо право до обнови їх історичної вітчини Палестини, жило там на 700.000 душ населення ледви 55.000 Жидів. Здавалося, що не дивлячись нависоку протекцію великих держав, зокрема Анґлії, Жидам не вдасться збудувати в Палестині ніяким чином своєї батьківщини, утраченої перед віками, тимбільше, що Араби іслямського і христіянського віроісповідання не тільки протестували згідно, але й боролися руками й зубами проти насаджування там жидівських кольоністів, проти змагань Жидів цілого світу відродити на пісках і скелях Палестини жидівську національну державу.

Якжеж представляється Палестина сьогодня, в шість літ після признання Жидам права до жидівської батьківщини? Які успіхи виказує жидівська кольонізація? Чи йде до здійснення мрій сіоністів, чи зростає жидівський елемент, чи є вигляди на те, що Палестина стане справді жидівською?

На ці питання можна згідно з правдою відповісти, що недавна ще утопія жидівських романтиків-ідеалістів стає поволі дійсністю, реальним фактом. Проголошена тому трицять літ Герцлем програма „жидівської держави'' справді здійснюється на наших очах, в Палестині родиться справді, хоч не без величанських зусиль і жертв, жидівська державність. Найсильнійшим цементом, що спонє ріжні окрушинки світового жидівства, що переноситься сюди на стале поселення, в одну цілість, треба вважати гебрайську мову, що відроджується в Палестині після тисячів літ летарґу і стає мовою жидівської школи, театру, преси, щоденно уживаною мовою цілої жидівської суспільности. Воскресення давно завмерлої гебрайської мови, святих книг — це один з найдивніщих, просто незвичайних випадків в історії культурного розвитку людства.

Що до кольонізації Палестини, то вона зростає постійно. В перших повоєнних роках приїздило туди пересічно 10.-000 жидівських еміґрантів річно, в минулому (1925) р. осіло там 35.000 нових еміґрантів. За останніх шість років число жидівських мешканців Палестини зросло таким чином до 150.-000 душ і творить тепер 17 проц. загалу тамошнього населення. Повстали там і жидівські селянські оселі — передумова всякої державности. Таких дрібних селянських кольоній є тепер у Палестині ок. 90, де виробляється новий жидівський тип — тип жидівського селянина. Крім того виросло там наче з землі кілька нових міст, між ними Тель-Авів, що має нині ок. 35.000 мешканців.

Про досягнення жидівського промислу й торговлі в Палестині не приходиться й богато говорити. Хто розумів жидівську психіку, той знає, що в цих ділянках Жиди майстри і не потребують іти на науку до нікого. Не диво, що в Палестині повстали сотки нових промислових установ, ряд зовсім нових промислів, три великі електричні заведення і т. д.

В культурній ділянці палестинські Жиди можуть похвалитися 140 школами ріжних типів, до яких ходить 40.000 дітей. Мова навчання всіх без виїмку шкіл — гебрайська. Завершенням жидівського шкільництва в Палестині є гебрайський університет, оснування якого святкував урочисто перед роком цілий жидівський світ. Університет цей очевидно щойно в стадії творення, але вже тепер має ріжні наукові інститути і величезну бібліотеку, про яку дбають спеціяльні товариства прихильників жидівського університету, розсіяні по цілому світі. Позатим є там гебрайський драматичний театр, а навіть опера, кілька гебрайських щоденників, численні інституції освітні, мистецькі, наукові і т. п.

Зібравши все те разом, треба ствердити, що Жиди під проводом сіоністичної партії забралися добре до праці над відбудовою жидівської Палестини, тому й не диво, що їх праця виказує такі успіхи. Заслуга в тому передовсім керманичів сіоністичного руху, що вміли викресати в усіх колах жидівської суспільности небувале заінтересування Палестиною і незвичайну жертвенність на її розбудову. І хоч знавці кажуть, що нова Палестина не розвяже ніколи жидівської проблеми в світі в тому розумінні, що стягне туди хочби більшість жидівського народу, бо ця країна навіть в найкращих умовах не в силі прогодувати більше як 2—3 міліони людей, а всіх Жидів у світі є около 15 міліонів, — то всеж таки інтензивна акція сіоністів при дальших сприятливих умовах доведе до того, що жидівський елемент у Палестині, не дивлячись на спротиви Арабів, стане на протязі одного людського покоління більшістю. А тоді й проблема жидівської державности в Палестині буде розвязана позитивно. („Діло'').

СКІЛЬКИ Є БІГУНІВ.

На півночі є властиво пять бігунів. Є т. зв. бігун холоду, що лежить далеко від тамтого в місцевости Верхоянск у Якутській ґубернії в середній Сибірі. Там бувають найнизші температури, що доходять до 60 степенів Цельзія і низше. Крім того є ще магнетичний бігун, що лежить около 2.200 км. на південь від ґеоґрафічного бігуна в 70-му степені північної ширини. Відкрив його в 1831. році учений Рос, на західнім побережі півострова Бутія, біля південної ґраниці підбігунових островів. Крім того є ще важна точка, означувана як воздушний бігун. Щоправда, не ствердили ще його оконечно, але лежить він без сумніву в Ґренляндії, яка є осередком північного бігуна. Вкінці слід згадати ледяний бігун, званий також „бігуном зглядної недоступности''. Назва ця походить від дослідника Стефенсона, котрий в 1920 році написав статтю „Полоса найбільшої підбігунової недоступности''. На основі власних подорожей і инших дослідників визначив він на мапі точку, до якої сам дійшов і котра є мабуть цим „бігуном найбільшої недоступности".

З УКРАЇНСЬКОГО ЗАКАРПАТТЯ.

Ужгород, 14. IV. 1926.

Нагінка на Українців. — „Праця єдина з недолі нас вирве".

Відколи тутешні комуністи проголосили своєю метою злуку з Радянською Україною і видають свій орган „Карпатську Правду" чистою українською мовою і фонетичним правописом, нагінка на Українців дійшла до свого апогею. Не тільки півофіціоз „Подкарп. Гласа" і инші секундуючі йому органи на Закарпатті, але навіть чеські столичні органи, як ось „28 RIJEN" нападають з ненавистю і злобою на український рух, на українських діячів і їх працю на Закарпатті. Дійшло вже до того, що „28 RIJEN" закидає іреденту навіть Т-ву „Просвіта", підозріваючи його в ріжних „ізмах", хоч виділ Т-ва складається в більшости з священиків! Чеські шовіністи, що закладають тут свої школи виключно для жидівських і мадярських дітей, домагаються одночасно усунення із Закарпаття українських учителів і урядовців, яких начисляють ок. 800, бо — мовляв — українські діти горнуться радо до чеських шкіл, тим більше, що саме місцеве населення чи радше його провідники не знають, якою мовою треба вчити в тутешніх школах. Це очевидно неправда, але чеським зайдам треба такого арґументу, щоб тим сміливіще ширити чехізацію. В останніх часах домагаються вони вже навіть введення чеського правопису до нашої мови і знесення кирилиці; латинським правописом видають вони і свою ґазетку для наших людей „NOVOJE VREMJA" — зовсім на подобу колишніх мадярських правительств, що видавали свої ґазетки для Закарпаття місцевим говором, але мадярським правописом. Чехізаційні і централізаційні змагання на Закарпатті пішли вже так далеко, що в цій автономній країні кожний урядовець Українець („Русин'') мусить піддатися іспитові з чеської мови, хоч від урядовців Чехів іспиту з нашої мови, недавно ще урядової, а тепер тільки „рівноправної'' з чеською, не вимагають.

Не дивлячись на чеські напади і травлю проти свідомого українства, на їх заходи витворити на Закарпатті ще одну, зовсім окрему „русинську" чи „русняцьку націю", українська стихія таки бере тут верх, здобуваючи чимраз більше прихильників. Поминувши комуністів, які тут представляють справді силу, розвивається дуже гарно „Просвіта", працює інтензивно наш театр, є й гарні початки самостійного економічного руху. Селянство горнеться чимраз тісніще під прапор „Просвіти", яка зорґанізувала понад 100 читалень, видала понад 60 книжок, зібрала велику бібліотеку (понад 10.000 томів), музей, заложила „Руський Театр", понад 30 хорів, театральних гуртків, курсів для неграмотних і т. д. А театр „Просвіти", якого рівень справді високий, а культурна місія неоцінена, дав досі на Закарпатті понад 600 вистав, з того 360 в Ужгороді. Як бачите, праця тут кипить і вона єдина визволить нас від непрошених опікунів, від теперішніх чеських шовіністів і Quasi-фашистів.

С.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

ШИКАҐО, ІЛЛ. Тов. ім. Т. Шевченка, від. 252, подає до відома всім своїм членам, що звичайний мітинґ відбудеся в четвер, дня 20. мая, о год. 7.30 вечер, на кУр. Нар. Гали, 1950 W. Erie St., при Робей ул. Просимо всіх членів прийти на сей мітинґ, бо є важна справа до полагодження, а то справа балю, що Товариство устроює сего місяця і будесь вибирати комітет балевий. Кождий член мусить бути присутний на тім мітинґу. Неявившийся член на мітинґ заплатить кари 1.00 дол. а урядник 2.00 дол. — Н. Читвинський, предс.; С. Вагрій, кас.; П. Хомин, секр.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ.

Ювилей і посвячення прапора.

В неділю 9-го мая с. р. обходило бр. св. Василія від. 168 У. Н. Союза в Перт Амбой, Н. Дж., 18-літний ювилей свого заложення, посвяченнем нового прапора в місцевій церкві і гостиною на галі.

Точно о годині 10-тій зрана зійшлись запрошені організації а також діточки до Української Галі. Місцева українська Банда під проводом свого учителя п. Василя Січки заграла вязанку українських пісень, а за той час уставився похід. Чотири американські прапори і оден український синьо-жовтий, відтак шість дівчат в українських строях несли новий прапор. Слідувала Українська Банда приграваючи маршові пісні, дальше діти з прапорцями і запрошені місцеві братства з відзнаками. Весь похід удався містом до церкви. В дверях церкви місцевий парох о. Лисяк поблагословив прапори і зачалась Служба Божа під час якої співав місцевий хор під проводом свого учителя п. Стецика.

По богослуженню о. Лисяк в ядерній бесіді висказав заслуги бр. св. Василія за час свого істнования і вказав на конечність таких організацій, бо се одинока наша поміч на случай слабости або і смерти. Відтак відчитав імена братств і товариств та поодиноких людей запрошених в куми до посвячення прапора. Головна управа У. Н. Союза прислала свого відпоручника в особі п. Романа Слободяна.

По посвяченню уставився похід в тім самім порядку що раньше і весь здвиг подався до Української Галі на спільний обід який приготовили членкині бр. св. Василія, які й услугували коло столів.

Обід розпочався молитвою і кількома теплими словами виголошеними о. Лисяком. Предсідатель бр. св. Василія п. Григорій Дячишин привитав всіх зібраних гостей, дякуючи, що так гарно зійшлися для звеличання ювилею і уділив слова п. А. Бажанови котрий висказав свою радість із за сего свята братства, якого він є членом. Перейшовши в коротці історію братства, взивав до згоди, любови і праці під звіздистим прапором тої держави, яка приняла нас як рідних дітей.

Довшу бесіду виголосив представник головного уряду У. Н. Союза п. Р. Слободян. Зложивши привіт для братства і всіх членів з нагоди свята, вказав на три важнійші моменти сего дня. День 9-го мая був днем Матері (Mother's Day) і всі Американці святкуючи сей день віддають пошану матерям. Се повинно поширитись і поміж нами Українцями, бо шануючи свою матір і матір наших діточок даємо змогу нашим матерям плекати молоде поколінне, чесне, моральне і здорове. Ми повинні памятати ще про одну спільну Матір Україну, яка днесь поневолена і розшарпана жде помочі від своїх діточок. Нинішна неділя є святом Томи. Скільки то і наших невірних Томів скитається по чужих, ворожих нам таборах. Скілько любилоб Україну якби була вона вільна у славі, а днесь її цураються. Та так як віримо у воскресенне Христа так віримо і в воскресенне України.

Отримавши запрошенне бути у вас на святі і переглядаючи акти організації, говорив п. Слободян, знайшов я першого листа, писаного перед вісімнайцяти роками, в якім була просьба о принятте братства до У. Н. Союза. Сею першою заявою братство звязане до днесь як відділ 168. Се немов полк в армії, котрий враз із другими полками-відділами творить У. Н. С. І так довго, як довго в тих відділах є братська любов і пошана одних до других, як довго на думці у всіх наших членів є постанова будувати а не руйнувати, так довго ми можемо бути певними, що наша організація має запевнену будучність. Союз є оснований на засадах демократизму, волею всіх людей, які бачили конечність такої організації. Союз се власність всіх членів які мають нагоду ним управляти і розумними ухвалами його удосконалювати. Тож обовязком нашим нехай буде побільшенне наших братств і товариств здоровими і характерними членами. Не забуваймо, що під тим стягом який днесь розвинуто маємо змогу розвивати свої сили і працюючи для Злучених Держав як горожани сего краю, можемо працювати і для вільної самостійної України.

Предсідатель подякував всім гостям за ласкаву участь, о. Лисякови за провід, п. В. Січці за гарне вишколенне банди а бесідникам за щирі промови і попросив всіх, щоби лишились на дальшій забаві танцями. По забаві, яка протягнулась до пізного вечера присутні розійшлися домів. Всі будуть довго памятати се свято, яке вийшло під кождим зглядом знаменито.

На отсім місци складаємо щиру подяку всім кумам і гостям які взяли участь. П. В. Січці і Українській Банді за щиру працю. Не менше щиру подяку складаємо п. Іванови Ваверчакови що постарався для нас о позволенне на похід містом, а також про новинки про наше свято в англійських часописях. Щира подяка родичам що прибрали і вислали свої діти на похід а також і тим всім нашим членкиням що так гарно зладили обід і щиро услугували коло столів. Щира подяка о. Лисякови за переведенне сего свята, п. Стецикови і Хорови за гарні співи в церкві і підчас торжества.

Пилип Маник,
Григорій Ґеба,
секретарі бр. св. Василія від. 168, У. Н. Союза.

ЗВІТ З ЖЕРТВ,

зібраних Т-вом „Теребовельська Поміч" в Ню Йорку і виданих на слідуючі цілі, включаючи коляду в сумі $176.25.

На вдови і сироти міста Теребовлі п. І. Іваніцьким	$400.00
На вдови і сироти міста Теребовлі, пересилка дол. чеками	155.00
На відбудову читальні міста Теребовлі, п. П. Стаховим	100.00
На вдови і сироти міста Теребовлі з коляди	91.25
На Українську Школу м. Ню Йорку з коляди	85.00
Разом	$831.25

Жертводавці: по $5.00: С. Яремчук, В. Сидор, П. Григорчук, І. Бродяк; по $4.00: Т. Крупник; по $3.00: З. Дроздик, М. Бугай, І. Дроздик, І. Витвицький; по $2.00: Й. Стрілецький, К. Мудрійовський, С. Чорній, І. Миколаенко, М. Луцьків, І. Грицишин, І. Стрілецький, П. Синенький, І. Піґович, Ю. Свідерський, І. Погорілий, Ф. Куткевич, І. Розвадовський, І. Лубківський, В. Морозович, Й. Домбровський, Ф. Домбровський, А. Домбровська, В. Бугай; по $1.00: Ю. Кізимова, В. Чоп, Г. Вдовяк, Й. Серетний, Й. Кавецький, А. Фіґул, В. Підгаєцький, І. Кароль, Н. Кароль, М. Маринчук, Д. Виноградник, К. Ровзадовська, С. Куткевич, А. Юркевич, М. Дроздик, П. Піґович, А. Капуста, В. Чипілінський, К. Вирозумський, С. Буц, Ф. Велешко, Д. Грухівський, А. Зілінський, А. Гладунова, М. Клюба, К. Кобельніцька, І. Михальчук, Ф. Стрілецький, І. Березднюк, І. Тураш, С. Стефанкевич, П. Пригорчук, С. Вурка, П. Самолюк, І. Канський, М. Петрик, А. Дубас, Н. Музика, В. Малькевич, В. Ничка, М. Дячок, А. Стефчук, І. Бугай, М. Паньків, К. Кіар, К. Стефанкевич, І. Боднар, Ч. Кузів, Г. Яворівський, М. Павлюк, А. Долінський, Н. Словінський, Т. Турбова, Н. Біґун, С. Малик, В. Суперсон, П. Сокальський, В. Вилеток, А. Березовська, І. Качмарський, В. Лазута; по 50 ц.: І. Куткевич; по 25 ц.: В. Кушнір і М. Тубас. Члени і Тов. Могильниця в Ню Йорку: по $6.50: Тов. „Могильниця"; І. Лозінський $2.00; по $1.00: А. Ґайда, П. Зюбрицький, І. Тарнопольський, А. Гловацький, М. Стемпук, М. Лужецький, Й. Славський, М. Буковський; по 50 ц.: А. Григоринський, П. Яніцький і Т. Ганчарук. — Разом $655. — Коляда: по $6.00: П. Тичинський; по $5.00: А. Ригель, Ф. Литвинишин, Н. Романович, А. Грицишин, П. Романович, І. Тичинський, І. Бродяк, В. Морозович, М. Дроздик, Й. Хомів, Т. Прудиус, В. Погорілий; по $4.00: І. Лупківський; по $3.00: І. Добрянський, В. Сидор, І. Погорілий, І. Піґович, М. Литвинишин; по $2.00: Г. Грицишин, І. Миколаенко, Н. Благітка, Й. Серетний, С. Яремчук, К. Мудрійовський, Н. Кізима, З. Дзяла, С. Чорній, К. Сронська, І. Соловський, А. Андрущин, М. Ґарків, Й. Забавчук, о. П. Понятишин, В. Сенюк, С. Луцьків, М. Снігурський, Т. Шевчук, Ю. Свідерський, І. Серафин, І. Вітвіцький, А. Домбровська і Т. Паламар; по $1.00: П. Мазурчак, М. Дячок, В. Ничка, М. Барановський, О. Фіґоль, Й. Стрілецький, Д. Ґрухівський, К. Пукач, Н. Баран, В. Хома, М. Ганчарук, А. Пич, М. Гуменюк, М. Жуківський, П. Самолюк, У. Вдовяк, В. Витвицький, Д. Виноградник, Г. Слободян, Н. Остафійчук, У. Яворівський, П. Ґураль, Піскурівський, П. Гураль, Н. Щуцький, Т. Гураль, Т. Малинович, Н. Луцьків, О. Кінаш, К. Ошуст, В. Бугай, Г. Коцько, П. Синенький, Ю. Ґомоніцька, В. Павлюк, А. Загоруйко, Н. Дарнопук, І. Боднар, Г. Крупник, Й. Серетний, Д. Перій, О. Олексів, Т. Зілінська: по 50 ц.: Розвадовська і Б. Кордас; по 25 ц.: М. Сінчуківський. Разом 176 долярів і 25 центів. Загальна сума $831.25.

Українське Товариство „Теребовельська Поміч" міста Ню Йорку отсею дорогою складає всім жертводавцям за їх щедрі жертви найщирійшу подяку.

Ф. Литвинишин, гол.; **В. Сидор,** кас.; **М. Литвинишин,** секр.

ПОСОЛЬСЬКИЙ ТУРНІР В РАВІ РУСЬКІЙ

— 3 —

Цікавий день переживала Рава Руська в понеділок 12. м. м. На цей день заповів прилюдне віче „Звйонзек Хлопскі", з промовцем послом Брилем. Торговий день стягнув до міста велику скількість народа. На цей день зїхалася громадно й наша провінціональна інтеліґенція, а також свідоміщі селяне, щоб послухати й собі Бриля. Віче заповіджено на год. 12 до салі жидівської бурси, бо ніякої польської салі аранжери віча дістати не могли. Точно в год. 12 впустили публику до салі. Брилівців третина салі. Більшість присутніх — це місцевий польський і жидівський елемент, зате мало селян. Але пять хвилин пізніще саля ожила. Прийшла товпа народа, самі польські кольоністи, під проводом кількох молодих людий, що давали диспозиції, де хто має ставати. Це прийшов на віче противник Бриля, посол Ясьо на Жулкві Байсарович зі своїми пястівцями. Але брилівці не в тімя биті. Переходами від сцени вийшов їхній відділ, здебільша залізничники, здорові, кремезні і також не з порожніми руками. На естраді станув інж. Котович і відкриваючи віче, візвав до вибору президії. На салі гамір, крик, метушня. Виходить Бриль. Крики кріпшають. Чути голоси: „Ганьба! Преч! Марш до большевії, до Палестини, до синаґоґі!" Пястівець Тверд стає на крісло і вичисляє маєтности й камениці Бриля з відповідними поясненнями. Того не стерпів Бриль. Звертаючися до Тверда, кричить: „Злодзєй!!" — „Ти сам, Бриль!" — відповідають голоси з товпи. Якийсь брилівець стягає пястівця за полу з крісла. Рівночасно український селянин Василь Бречка з Корнів добивається з великим трудом голосу, і ставши на лавку серед салі сказав: „Братя селяне! Ми українські селяне, прийшли тут послухати, що говорять селяне польські. Але замісць того чуємо панів, що називають себе взаїмно злодіями. Тому не місце нам в такім шановнім товаристві. Вертаймо до дому!" Це сказавши, подався до дверей, а за ним однодумці. Між тим котрийсь з кольоністів ударив другого в лице. Вмить піднеслися руки і пішли в рух буки. Бійку спинила щойно поліція, що вбігла до салі. „Віче розвязане, прошу опрожнити салю!" — заявив комісар поліції. Товпа вилягла на майдан. Так отже при самім виборі президії віче розбито. Після того відбулося віче Бриля в салі тільки для тих, кого впустила сторожа при дверях, а до зібраних на майдані промовив Байсарович, який всі нещастя Польщі приписав Брилеві і большевикам. „Не хцеми большевізму, хцеми пожондку в Польсце". Грізними окликами на адресу Бриля покінчилося віче Байсаровича. Рівночасно в салі до висортованої публики говорив Бриль: „Знаєте, чому Байсарович мені розбив віче? Бо боявся, що вам розкажу, що то за птиця. Бо він з Пяста, а на чолі Пяста стоїть Вітос. І Вітос і цілий Пяст — самі злодії. Вітос, як був міністром, то крав, як крук. І тепер є він при кермі держави разом з „усемков" а це самі злодії. Тому в Польщі так зле народові. Сам Вітос саме тепер, коли всі голодуємо, купує нову велику земельну посілість, то є Струтин у золочівськім повіті від Вікарського. А чейже грошей не зложив з посольських дієт, тільки вкрав!" Колиж один з польських кольоністів запитав, чому Вітоса й инших не поставлять перед суд? Бриль відповів: Бо не допустять до того міністри, посли й ин. злодії". — „От ми раз хотіли поставити перед „трибунал стану" — казав він — міністра Кухарського за те, що подарував Чехам фабрику, вибудовану за державні мілiони. І що сталося? Сойм не згодився, бо в нім „усемка" і „Пяст". А хто чував, щоби злодій злодія замикав до криміналу? „Говорив ще про податки, достави, армію, ролю Польщі в міжнароднім життю, котра є „псем ланьцуховим Англії, аби го могла Англія пусьціць каждей хвілі на совети". Вкінці сказав, що треба зробити тут в Польщі порядок, а як робиться порядок, подав на примір совіти. Віче Бриля скінчилося ворожими окликами на адресу Пяста й овацією для Бриля. Зазначити належить, що ані Бриль ані Байсарович цим разом не чіпали зовсім Українців. Шкода тільки, що згадані польські парляментаристи не привезли з собою до Рави Поля Бонкура, котрий оглядаючи „креси", сказав („Курер Варшавскі", ч. 101.): „Я у своїй подорожі по Польщі добачую у вас більше державно-творчих прикмет, як у нас (Французів), а передовсім дві найважнійші, а саме: великі змагання до поліпшування державної орґанізації і видиму видержливість у цьому підприняттi". Жалко, що в Раві не було Бонкура.

В. Будзиновський,
свобідно за Ґерстенером.

РАДНИК ЖЕНИТЬСЯ.

(17)

Нараз здрігнувсь і озирнувся, бо за ним якась жінка крикнула майже нелюдським голосом:

— Мати Божа! Де моя дитина?

На середині купе стояла та друга мама, що довгий час при другім вікні балакала з його товаришкою. Хвилю водила блудними очима по цілім купе і знов крикнула.

— Де моя дитина?! Хиба вилетіла з ваґону тоді, коли на стації були відчинені двері...

— Дитина лежить на лавці,— радник замітив несміло, бо вже став домірковуватися, що то він виновник нещастя.

— То не моя! — жінка відповіла серце роздираючим криком. — Де моя дитина?!

Жінка стала рвати собі волося, шматкувати свою блюзку.

— Я за дитиною! Зроблю собі смерть!

Метнулася до дверий, щоби вискочити вікном. Радник заставив собою вікно, всі прочі пасажири кинулися до жінки і на силу задержали її. Радник в почуттю вини і спантеличений вибухами розпуки мами, що втратила дитину, сіпнув за алярмову линву. Поїзд став звільняти і станув. Всі кондуктори і цуґсфірер, себто найстарший кондуктор, що отамане цілому поїздови, стали бігати від купе до купе і питати, хто заалярмував машину, хто й нащо здержав поїзд. Коли прийшли до нашого купе, радник промовив, при акомпаніяменті крику мами:

— Сталося нещасте. Тут були дві мами, кожда зі своєю дитиною. На послідній стації одна відійшла, замінявши діти. Взяла дитину сеї пані, що рве своє волося. Дитина тамтої мами лишилася тут. Я гадаю, що таке нещасте виправдує задержанне поїзду.

— Ви се звете нещастем? — крикнув злісно цуґсфірер, мабуть без людського серця в своїй людській груди. — Яке то нещасте? Се похибка. Смішна, гумористична похибка. Мама заміняла дитину! Ха, ха, ха.

Коли се говорив, мама стала пхатися до дверий.

— Ви куди, пані? — цуґсфірер спитав. — Тут не стація. Тут чисте поле.

— Хочу вернути на ту стацію, відібрати дитину.

— Та пішки? Тут вже половина дороги до другої стації. Заки ви зайдете, ваша дитина вже може буде на слідуючій стації. Будете знов бити ногами назад?

— Та яким способом дитина знайдеться на тій другій стації?

— Способом цілком простим. Чейже тамта мама зараз побачила свою похибку. Не могла направити, бо поїзд зараз поїхав далі. Вона безпечно наробила крику, може й пустилася бігти за поїздом. Люди задержали її і повели до начальника стації. Він зателеґрафував про похибку до другої стації. За нами їде товаровий поїзд. Начальник певно посадив тамту маму з чужою дитиною і вона їде за нами. Ви, пані, лишитеся на найблизшій стації з сею дитиною. За чверть години, найдалі за двацять мінут надїде товаровий поїзд з тамтою мамою і з вашою дитиною. Ще будете обі сміятися з такої похибки.

— Сміятися? — жінка відповіла обурена. — Сміятися з такого нещастя? А як дитині що сталося?

— Допуст Божий! — Вашій дитині і в ваших руках могло би що статися.

— Гарна мені потіха, допуст Божий! Я вдусилаб, або кинула би під машину її дитину.

— То ви, пане, задержали поїзд? — цуґсфірер звернувся до радника.

Я,— радник відповів.— Дякую вам, пане, за те, що ви потішили і успокоїли ту паню.

— Але ви задержали поїзд без причини. За те, кара двацять пять ґульденів.

— Без причини? Пропавша дитина, то не причина?

— Без причини, бо задержанне поїзду по середині між двома стаціями, не віддасть мамі дитини. Чейже дитина не лежить тут, в чистім полі. Або заплатіть зараз тих двацять пять ґульденів, або на найблизщій стації викину вас і прикажу арештувати!

Від слова „арештувати", радника кольнуло щось в печінку. Також почув біль на карку в тім місци, де лікар протяв був шкіру, щоби вилущити товщака. Не надумуючися ні хвилини, радник витягнув з портфелю двацять і пять ґульденів, та дав їх цуґсфірерови.

— А се, — сказав добуваючи з кишені срібного ґульдена, — для машиніста за те, що через мене мусів непотрібно задержати і ще раз пускати машину.

Цуґсфірер взяв гроші, тріснув за собою двері, — задув у трубку і поїзд рушив. Радник скулився в своїм куті, вдоволений, що не виявилося, що то він заміняв діти. Мама, що втратила дитину хоч тільки на часок, не могла втихомиритися і викрикувала далі:

— Як та малпа могла заміняти! Де її очі? Рідна мама не знає, котра дитина її, котра чужа. Взяла дитину мою, мені лишила свого бахура. Дам я їй! Покажу я їй!

— Вона, прошу пані, невинна, — замітила нова пасажирка. Я сама бачила. Можу бути свідком. Присягну!

— Як не винна! Ви ще бороните її?

— Бо невинна. Що правда, то не гріх. Вона покривджена таксамо, як і ви.

— Покривджена! Може то я її скривдила? Нехай дякує Господеви, що я за нею не викинула крізь вікно її бахура!

— Не знаючи, як то було, не кажіть так. Спитайте мене.

— Ну? То кажіть, як ви такі премудрі!

— Я не премудра, тільки маю очі. Не так, як ті мами, котрі не дивляться, що діється з їх дітьми!

— То ви хочете сказати мені, що то я винна?! — мама крикнула.

— Та я не хотіла сказати так. Але коли ви до мене таким тоном, то я й до вас таким. То ви і тільки ви винні. Бо як би ви були добра мама, то ви були би пильнували дитини. Як би ваша дитина була у вас на руках, не на лавці, як та собака, тоді той пан був би тамтій мамі не подав крізь вікно дитини... вашої!

Вдоволена, що відґризлася за слово „премудра", пасажирка відвернулася до вікна, але від тих її слів експльодувала нова бомба. Мама накинулася на радника:

— То ви, ви се зробили? — закричала. — То ви, замість пильнувати власної жінки, опікуєтеся чужими дітьми? Я вас до суду завдам!

— Та я не винен, — радник боронився. — Тамта мама сиділа ось тут, просто мене. Висідаючи, поклала дитину на своє місце. Коли я обернувся, щоби взяти дитину і подати крізь вікно, на тім місци вже сиділа нова пасажирка. Далі коло неї лежала дитина. Я очивидно гадав, що нова пасажирка, щоби для себе зробити місце, посунула дитину троха далі. Отже я тоді дитину вхопив і подав тамтій мамі.

— Воно було троха так, троха не так, — промовила торжественно нова пасажирка. — Я хотіла дитину посунути, але за тою дитиною лежала друга дитина. Отже я ту близшу дитину взяла і поклала на противну лавку, де біля вас було вільне місце. Ся дитина до тепер лежить там.

— Отже вияснилося, що не я винен, — радник промовив вдоволений, що не він є виновником заміни, а та нова пасажирка. — Я не бачив, як та пані перекладала дитину з лавки на лавку. Я гадав, що вона тільки далі посунула.

— Гадав, гадав! — скричала мамуня. — Тут нема що гадати. Тут треба було витріщити очі і дивитися.

— Не завидую вам такого мужа! — огірчена мама звернулася до дівчини. Він ще коли вашу дитину, або й вас самих заміняє... Бовван!

Радник з жахом глянув на дівчину, цікавий, як вона на таке зареаґує. Але вона тільки усміхнулася і фіґлярно скинула оком на радника. Слово „бовван", досить прикро вразило радника. За те вповні відшкодували його погляд і усмішка дівчини. І його лице прояснилося, засияло вдоволеннем.

Поїзд доїздив до стації, мама кинулася до вікна. На дошці під вікном стояв кондуктор.

— З попередньої стації телеґрафували про яку дитину? — кондуктор крикнув до пана, що в червоній шапці стояв на пероні.

— Телеґрафували! — пан в червоній шапці відповів. — Їде сюди товаровим поїздом. А у вас в поїзді дитина тамтої мами ще є?

— Є! І мама тамтої дитини є.

В купе всі захиталися, бо поїзд раптом станув. Кондуктор відчинив двері і мама, глянувши на радника тим оком, що на пса, вискочила на перон. Рівночасно до купе вскочив якийсь панич і пішов до другого вікна, де напроти дівчини було тепер одно вільне місце.

— Подайтеж ту другу дитину! — крикнув пан в червоній шапці.

Всі пані в купе глянули на радника, неначеб то був його обовязок. І кондуктор позирав на него, усміхаючися.

— Ви може хочете, щоби я? — радник спитав. — Ні защо в світі! Я маю нещасливу руку. Я що лиш другий день в дорозі, а коби ви знали, що я вже витерпів!

Кондуктор увійшов до купе і виніс дитину. Поїзд поїхав далі.

Тепер всі пані розбалакалися, обговорюючи на ріжний лад цілу пригоду.

— Бо той пан радник найліпше зробивби, якби не брався за не своє діло, — професорова шепнула до уха нової пасажирки. Ліпше зробив би, як би пильнував своєї жінки, коли має таку молоду. Добре та мама сказала, що він колись ще власну жінку заміняє. Бачите, як вона з тим молокососом шушукає. А той сидить тут і не гляне в той бік. Осел!

Пані професорова помилялася, коли думала, що радник не пильнує, як вона гадала, своєї молодої жіночки. Радник не позирав на дівчину тільки тоді, коли пасажири дивилися на него. Поза тим, він з дівчини майже не зводив очий. Він всьо бачив, тільки не чув нічого, бо дівчина і той панич балакали при відчиненім вікні по противнім боці ваґону. Радник не сумнівався, що вона і той молодик змовилися. Панич мабуть знав, що вона їде сим поїздом і того доскочив до неї.

— То безпечно її хлопець, — думав, — а я, старий осел дурився, що заверну їй голову, або куплю собі її становищем судового радника!

(Дальше буде).

Д. Л. Мордовців.

ГАЙДАМАКА НА ПАЛІ.

(Переклав з російського Євген Перейма).

На другий день, рано вранці, цілий Умань був на ногах. Товпи народу спішили на площу, під ратуш, де мало відбутись страчення гайдамаків.

На площі стояла вже сотня уманських козаків під командою сотника Ґонти. Всі вони були у жовтих жупанах — барва їхнього пана Потоцького. Контуші і шаравари у козаків були сині. На головах шапки з чорною смушковою лямівкою і ремінні чорні пояси. На поясах, на такиж-же ремінних перевязках „шабатури", себто поздовжні коробочки на патрони і кремінь, а також зігнутий ріг на порох, обшитий шкірою і оправлений в червону мідь. За поясом, крім цього, довгий ніж і ложка; через плече — рушниця на голуні; у сідла — пара пістолетів, а третий на шнурі за поясом; в руці — спис і нагайка. Лиш у Ґонти висіла при боці шабля, що недозволене було простим козакам. Всі коні під козаками були вороні.

Ґонта, смуглявий брюнет з довгими вусами, споглядав задумчиво. Не перший раз приходилось йому провожати на той світ буйних синів вільного казацтва.

Одну сторону площі, ту, котра межувала з міською тюрмою, заняли українські красавиці — уманські дівчата, всі прибрані по святочному з цвітами на головах і вплетеними в коси ріжнобарвними лентами. У кожньої на шиї пацьорки і коралі. Ця сторона площі уявляла собою яскравий квітник — бо такий був яркий і пестрий стрій уманських красавиць. Доля їх була почесна у страшній церемонії, що мала відбутися, і молоді красавиці розуміли всю серіозність своєї ролі. Від кожньої із них залежало спасти життя засудженого на смерть— вибір їх рівний був помилуванню.

Звичай цей ввів в Умані Младановіч. Бажаючи ослабити силу гайдамацьких набігів на польську Україну і рівночасно запевнити собі приріст населення в повіреній йому Потоцьким области, він так поступав:

Кождого літа, а передовсім весною, із запоріжських степів і лугів, котрі назвались Запоріжськими Вольностями, на польську Україну, а переважно на богату Уманьщину, налітали ватаги гайдамаків, проти котрих висилано звичайно військо із Уманя, або других пограничних міст Річи Посполитої. Цих, що попадали в неволю, польські власти по більшій части вішали, або ще охотнійше піддавали більш страшній смерти — саджали на палі, себто на кіл. Младановіч ввів такий звичай: Передтим, як вели засуджених козаків на шибеницю чи на паль, їх показували уманським дівчатам-Українкам. Якщо котра з красавиць вибрала якотонебудь із засуджених на смерть козаків і заявила свою згоду вийти за нього заміж, та такого вибранця серця красавиці зараз-же освободжувано із кайдан і він складав присягу на вірність Річі Посполитій. Тоді вінчано цю пару, а в придане даровано красавиці пай землі в Уманщині, худобу на загосподарювання, насіння на засів, ліс на побудовання хати і на перші потреби — невеличку суму гроша.

Таким способом за 10 літ губернаторства Младановіча Уманщина дістала приріст населення в 1000 душ — всі із бувших головорізів.

Тепер мало це саме статись із новими засудженими, котрих на цей раз було небогато — всього пять чоловіків, пійманих зі зброєю в руках останньою кінною стежею із Уманя.

Кого то виберуть красавиці і кого посадять на паль? Котра із дівчат, що ще вчера вечером співала свої веснянки, рішиться віддати руку і серце головорізові? Такі то питання літали в головах, або вилітали із уст присутніх, що обступили площу, де мала відбутись кара. А знаряди кари зловіще гляділи на товпу, не вмовляючи проте спасенного страху, котрий то думала вмовити в уми товпи польська влада. От стоїть рядом до 40 шибениць і кілька палів, що сторчать до неба немов ґіґантні загострені до рисування олівці, з приставленими до них драбинами. На палях цих — на колах чорніють навіть сліди крови від недавних страчень. Але товпа дивиться на все це страхіття майже рівнодушно, а скорше з цікавістю; вона вже занадто надивилась на подібні видовища і вони вже давно стратили для неї цю „вмоляющу страх" силу. Товпі цікаво видіти, коли то на палі буде корчитись якийнебудь козак, а то може ще й люльки попросить у своїх катів, щоб останній раз в життю, сидячи на палі, гарненько затягнутись тютюном. Адже і такі випадки бували з Запорожцями.

Наконець далось почути глухе гудіння барабана і гострий зловіщий брязкіт кайдан.

— Ведуть! Ведуть! — пішло шепотом по площі. Із цього кінця площі, де стояли уманські дівчата, показалась процесія. На переді ішов священик з хрестом і евангелієм. За ним барабанщик. За барабанщиком ішли засуджені з кайданами на руках і ногах. По боках. ішов невеличкий відділ „уліток" або лізнів (лізнє) — рід міської сторожної піхоти. З ними-ж ішли і кати. Гайдамаки ішли сміло, навіть зухвало. Всі вони були рослі та гарні хлопці. Вони сміло гляділи в вічи товпі. Лиш один стрункий та наймолодший, якому щойно засіялись під носом вуса, ішов якось сумно, не відводячи від землі очей.

Засуджених задержано перед дівчатами, з котрих декотрі завстидавшись почервоніли та позакривали лице рукавами.

— Та і соромно-ж, сестрички! — прошептала одна із них.

— А я зараз заплачу, сестрице, — прошептала друга: — так жаль цього молоденького.

До дівчат підїхав Ґонта.

— Хто з вас, дівчаточка, хоче спасти християнську душу? — ласкаво запитав він дівчат.

Всі мовчали, ховаючись одна за одну та закриваючись рукавами. Ґонта чекав. Чекали і засуджені.

— Хто хоче спасти християнську душу? — повторив своє питання Ґонта.

Знову мовчанка і боязке стидливе перешіптування. Священик тяжко зітхнув. По лицях засуджених перейшла понура тінь. — Невжеж кінець усьому? Невжеж в останнє вони видять це голубе небо?...

Декотрі з дівчат плакали. Чутне було тихе хлипання. Свята жіноча недужність боролась із страхом незвісого.

— О, Сарочко, як мені жаль цього молоденького, — шептала гарненька Рахиля, стискаючи руку своєї молодшої сестри. — Чому я не можу спасти його?!

Вона обтерла сльози, що повисли на її прекрасних довгих повіках.

— В останнє: Хто хоче спасти християнську душу? — запитав Ґонта.

— Я!— боязливо відозвалась молода ще дівчина, майже дитина, втираючи сльози.

Вона виступила трохи вперід. Сльози так і душили її. — Бог да благословить тебе, дитино, чутливо промовив священик, підходячи до дівчини і благословлячи гарненьку голову, всю прибрану квітками. Скількиж тобі літ?

— 15, — була боязка та тиха відповідь.

Когож ти, дитя вибираєш?— ласкаво спитав пан-отець.

Дівчина вся зачервоніла і закрила личко руками. Сльози так і котились крізь пальці.

— Когож? Скажи, дитя моє — наставав пан-отець.

— От, його — ледви чутно прошептала вона, не відриваючи рук від лиця.

Котрого, дитино?.

Його...

Більш ні звука, лиш сльози полились ще більше.

— Молоденького? — Так? — Того молоденького?

— Егеж...

Товпа жадно приглядалась, вслухувалась в це, що діялось перед нею.

— От і мудра! — радісно шепнула Рахиля своїй сестрі. Священик взяв тихонько під руку дівчину і підвів до наймолодшого із засуджених.

— Тебе, сину мій, це невинне дівча вибрало предметом християнського милосердя, — сказав священик до засудженого. — Хочеш ти узяти собі цю дівчину за дружину? Відповідай перед животворящим хрестом Господа Бога і перед святим Його евангелієм. Хочеш?

— Хочу, — була глуха відповідь.

— І присягнеш на хрест і на евангеліє бути надальше добрим християнином?

— Присягну.

— І покаєшся у всіх гріхах своїх?

— Каюсь, — була відповідь.

— Здойміть кайдани з розкаяного! — сказав Ґонта, звертаючись до катів.

Дві темні постаті з капішонами на головах приблизились до розкаяного козака і скоро розкували його з кайдан. Розкований випростувався і відітхнув повною груддю.

— Перехрестись тричі, сину мій — сказав священик.

Козак перехрестився.

— Цілуй хрест і евангеліє.

І це жадання священика було виповнене. Тоді священик відняв праву руку від лиця дівчини, що вже не плакала, лиш стидливо заслонювалась, і вложив її тремтячу руку в тверду долоню козака.

— Як тебе зовуть? — запитав його священик.

— Опанас, — була відповідь.

— Раб божий Опанас — повторив священик. — А тебе, дитино моя, як зовуть?

— Галя...

— Галя, — Галина, красота, ясність, — шептав пан-отець, немов любуючись тим, що дівчина збентежилась. Галя — ясність — во істину гарне і невинне дівча... Ну, Боже благослови: Вінчається раба божія Галина рабу божому Афанасію ... Бог благословить вас, діти. Цілуйте хрест!

— І я хочу — чути знову серед дівчат несмілий голос.

І я...

Очи всіх звернулися на товпу дівчат.

— Ого! — почувся здержаний та злорадний сміх між уманськими парубками: — і цим захотілось... Оттакої!

— Хто ще? — запитав Ґонта, звертаючись до дівчат.

Знов усі замовкли, неначе води в рот набрали і ховаючись одна за одну, засланялись рукавами.

— Хтож ще із вас? виступайте, — підходячи до них, заговорив священик.

Ніхто не рухався з місця.

То вона, пан-отче, Докія — показала одна з дівчат на свою сусідку, закриваючись рукавом.

— Ти, дитя моє? — запитав священик.

Вона, пан-отче, повторила ця сама: — І Горпина з нею, з Докійкою.

Священик звернувся до першої з них, до цеї, котру називали Докією.

— Евдокіє, ти також хочеш спасти християнську душу?

— Хочу, — відповіла Докія уже смілійше.

— Котрого-ж із них?

— Отсего — кучерявого! — І вона показала на плечистого козака вже з сивиною на вусах і на кучерявій голові.

— Ні, я цього хочу! — виступила знову ця, що звали її Горпиною.

— Овва! — почулося серед парубків: — дві на одного.

В товпі роздався сміх:— „Оттакої ловись!" — „З двома женись"! Священик подививсь на цю другу претендентку. Це була струнка та гарна Українка з множеством коралів та дукатів на шиї.

— Ні, дитя моє — сказав священик. — Евдокія скорше від тебе висловила побажанне оказати християнське милосердє цьому грішникові (він показав на кучерявого козака), а ти, як що бажаєш, вибери собі другого.

— Так я-ж не хочу другого! — відозвалась Горпина, ховаючися між подругами.

Цим її словам товаришив сміх серед парубків.

— Коли моє не влад, то я з своїм назад, — лукаво докинув хто-то. — Бач, захотіла баба чужу куделю прясти.

За першими найшлись і инші добровольці до замужа, так що ще двох козаків засватали уманські дівчата. З них поздіймано кайдани і поставлено на боці, кождого зі своєю судженою. Остався один ніким не вибраний. Це був присадкуватий, плечистий козарлюга, літ до 50, з багровим застарілим шрамом на лівій щоці від польської або турецької шаблі. Він із нескриваною погордою дивився на церемонію сватання уманських красавиць з гайдамаками. Сиві його вуси двома пасмами спадали на могучі груди. Зпід стіжковатої смушкової з червоним верхом шапки опускався на розрубану щоку такийже сивий чуб-оселедець.

— Хто бажає спасти послідного із засуджених? — Звернувся Ґонта до дівчат.

Зпоміж них виступила повногруда з типом бакхантки красавиця, вся в срібних дукачах, котрі при найменшому її русі звеніли немов збруя на коні.

— Танцюристка... Танцюристка! — пішов шепіт по площі.

Була це гуляща, відома на весь Умань повія, гостра на язик, а найкраща у цілому місті танцюристка.

— Я — сказала вона, визиваючо дивлячись на товпу своїми гарними, зухвалими очима і впрост підійшла до засудженого.

Цей змірив її здивованими очима від голови, заквітчаної множеством півоній, до ніг, обутих в червоні черевики з мідяними підковами — і відступив.

— Геть! — похмурно сказав він: — відчепись! Я утік на Запорожжа від одної такої відьми, а тут привязується друга! — Геть! відчепись! Скорше на палі, як з тобою!

Несподіванка і тон, з котрим все це було сказано, ошоломили красавицю. Площа аж затряслась від хохоту. Але уманська повія скоро запанувала над собою.

— Так чорт з тобою, собачий сину! — крикнула вона, уся почервонівши. Пропадай-же ти на палі, нехай твоє падло ворони клюють!

І вона скоро сховалась в товпі, переслідувана насмішками.

Зрозуміле, що після цього ні одна дівчина не рішилась підійти до нього і доля засудженого була рішена.

Ґонта подивився на дівчата; ці стояли похнюпившись. Він глянув на засудженого.

— На паль! — глухо сказав він, звертаючись до катів.

Чорні фіґури приблизились до засудженого.

— Зачекайте, діти мої, — сказав священик, протягаючи засудженому хрест: Він покищо мій.

Кати відійшли на бік.

— Сину мій! — коротко звернувся священик до засудженого. — Ти християнин?

— Християнин, пан-отче, — також коротко відповів засуджений.

— Віруєш в Бога, сину мій?

— Вірую... Я не Лях і не Татарин.

— Приймиж, сину мій, останне причасте святої православної церкви; покайся в гріхах твоїх, а милосердний Бог прийме розкаяного. Він сам сказав: „Прийдіте ко мні всі страждущії і обремененнії, і Аз упокою ви".

Засуджений склонив голову.

— Я грішний, пан-отче: у середу і пятницю скоромне їв — тихо сказав він.

— А убійства і грабіжи, сину мій? — запитав священик.

— Ні, не грішний! Я різав тільки Ляхів і Татар, та деколи Жида на вербі повісиш було. Це не гріх...

—Гріх, сину мій, великий гріх!

Священик накрив наклонену голову засудженого епітрахилем та став шепотом читати молитви. Засуджений набожно хрестився, дзвонячи кайданами.

Молитви покінчені. Священик поблагословив засудженого хрестом і дав йому поцілувати.

— Тепер він ваш і Божий, — сказав він звертаючись до катів.

Чорні фіґури знов приблизились.

— Розкуйте його, — приказав Ґонта.

Засудженого розковано.

— Звяжіть і піднесіть на паль, — знов приказав Ґонта.

Кати зі шнурами підійшли до засудженого.

— Геть! — грізно віділхнув він їх рукою; — я не собака, щоб мене вязати, я сам піду на паль.

Ґонта знав, що Запорожець додержить слова і приказав катам відійти.

Засуджений низько поклонився народові.

— Простіть мені, люде добрі! — спокійно сказав він. — Я за вас вмираю.

— Бог простить, Бог простить! — пішло шепотом по товпі.

Засуджений глянув на шибениці, на коли, що сторчали к голубому небу, й на це голубе небо — і рівними кроками направився до одного із колів, до самого найвищого. Підійшовши до нього, він, не поспішаючи (та й до чого було спішитися), піднявся по приставленій до кола драбині, дійшов до верхнього щабля, став і обернувся лицем до народу. Всі з напруженою увагою, а многі зі страхом слідили за кожнім його рухом. Тисяча очей впилася у вираз його відважного лиця.

— Прощайте, люде добрі! — сказав Запорожець, переглядаючи з висоти всю площу. — Дивіться, як Запорожець Харко Розбий-Глек сідає на коня.

І він опустився на вістре страшенного кола, немовби сідав на крісло. Жінки з переляку закричали.

— Ого-го-го! коню мій, коню! — глухо простогнав, перемагаючи страшенний біль, цей страшний чоловік і ногою відштовхнув драбину — послідню точку опори, котра могла ще трохи піддержати тягар його тіла, що тепер всеціло налягло на вістря кола.

Видко було, як тіло траченого опускалось все низче і — в нього входив страшенний паль. Та лице цього страшного чоловіка не виявляло на собі мук — ні один мускул не видав його.

Го, го, коню! го, до дому! — говорив страшний чоловік, переносячи нелюдські муки.

Потім він поволи запхав руку в кишеню своїх широких жовтих шараварів, дістав звідсіля гаман з тютюном, люльку і кресало з огнивом, набив люльку тютюном, дістав з кишені кусок губки, викресав огню і закурив люльку.

Та тут сталося щось нежданого. Один із помилуваних уже гайдамаків, цей самий кучерявий козак, на котрого претендувало разом двоє дівчат, Докійка і Горпина, поражений хоробрістю свойого товариша, що добровільно і без страху сів на паль тай ще закурив на ньому люльку, та соромлячись своєї малодушности, кидає нараз свою дівчину і бистро іде до другого кола. — Соро!м Сором панове товариство! — кричав він, спинаючись по драбині: — на палі, панове! Не дамо своєї волі проклятим ворогам! На палі!

За ним кинулись і останні помилувані.

— Раз мати родила — раз і умирати! — кричали вони, оминаючи шибениці та поспішаючи до колів.

— Добре! добре, хлопці! — кричав Харко Розбий-Глек, сидячи на палі і поправляючи на голові свою високу смушкову шапку. — Не давайтесь проклятим ворогам!

Та кати і „лізні" спіймали їх і після розпучливих зусиль перевязали.